

взаимодействия школьников являются формирование интеркультурной компетентности студентов и расширение их практического опыта в плане обеспечения межкультурного взаимодействия учеников.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гудков Е.А. Формирование готовности будущего учителя технологии предпринимательства к инновационной деятельности : дисс. канд.пед.наук : 13.00.01 / Оренбургский гос. пед. ун-т – Оренбург, 2000. – С.20

2. Князян М. О. Система формування самостійно-дослідницької діяльності майбутніх учителів іноземних мов у процесі ступеневої підготовки : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Князян Маріанна Олексіївна. – Ізмаїл : 2007. – 445 с.

3. Кокшаров Н.В. Взаимодействие культур: диалог культур [Электронный ресурс] // Режим доступа : http://gzvon.pyramid.volia.ua/biblioteka/kafedra_filosofii/libph/sb/credo/credonew/03_03/5.htm

4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : колективна монографія / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, та ін. / за заг. ред. О.В.Овчарук. – К. : “К.І.С.”, 2004. – 112 с.

5. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 65-69.

6. Черньонков Я.О. Формування професійної культури майбутнього вчителя іноземної мови : автореф. дис. канд. пед. Наук : 13.00.04 / Я. О. Черньонков. – Кіровоград, 2006. – 20 с.

7. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft) // www.kaapeli.fi/~vsvy/eaee/policy/b/DeSeCo.doc.

8. Γεωργιογιάννης Π. Μοντέλα εκπαίδευσης μειονοτικών παιδιών και μετακινούμενων πληθυσμών. Ειδικές προτάσεις για τις βαλκανικές χώρες – Αθήνα: Gutenberg, 1997. – 220с.

9. Μάρκου Γ. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών. Μια Εναλλακτική Πρόταση- Αθήνα: Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Αθηνών, 1997 – 165с.

УДК 37. 015. 311

Л. В. Бабенко,

кандидат педагогічних наук, доцент
(Кіровоградський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка)

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ПЕДАГОГІЦІ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ

Постановка проблеми. У державній національній програмі “Освіта: Україна XXI століття” відзначається, що розбудова і реформування системи освіти повинні стати основою національного відродження, становлення

державності та демократизації суспільства, відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу національної науки, техніки і культури на світовий рівень. Головними принципами реалізації програми визначені: демократизація освіти, утворення системи партнерства учнів, студентів і педагогів; гуманізація освіти, що полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності; гуманітаризація освіти – спрямованість на формування цілісної картини світу, духовності, культури особистості й планетарного мислення; національна спрямованість освіти, невіддільність її від національного ґрунту, органічне поєднання з національною історією і народними традиціями, збереження та збагачення культури українського народу, визначення освіти важливим інструментом національного розвитку і гармонізації національних відносин та ін.

Головною метою національного виховання визначено набуття соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування в молоді особистісних рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. В основі реформування змісту виховання є наповнення його культурно-історичним надбанням українського народу.

Основною рушійною силою відродження та створення якісно нової системи освіти мають стати педагогічні працівники, які здатні виконувати основну соціальну функцію – формування цілісної, всебічно розвиненої особистості, відданої інтересам Української держави. Вища освіта повинна бути спрямована на формування інтелектуального потенціалу нації та всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства і має стати могутнім фактором духовної культури українського народу, відтворення продуктивних сил України [2].

Мета статті – розглянути педагогічні умови, що сприяють підвищенню виховного впливу культури і мистецтва на соціалізацію індивіда, формування його активної, творчої, життєвої та суспільної позиції.

Соціалізація – це процес інтеграції індивіда в суспільство через засвоєння ним елементів культури, соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються соціально значимі риси особистості”. Таким чином, соціалізація особистості – це вираження суспільних відносин між людьми на певному історичному, культурному розвитку суспільства. Соціалізація протікає як під впливом різних природних стихійних факторів, так і під дією педагогічного цілеспрямованого виховання. Головною метою виховання є становлення особистості, підготовка її до життя в реаліях певного суспільства. Саме ж виховання – це процес організаційного систематичного впливу і реалізації прийнятого в суспільстві ідеалу виховання. Одними із головних соціальних інститутів виховного впливу виступають навчально-виховні, культурно-просвітницькі заклади; засоби масової комунікації, заходи, а також культурні та мистецькі традиції народу.

Важко переоцінити вплив культури на соціалізацію особистості при вихованні внутрішніх психологічних людських якостей гуманізму, доброти, співпереживання, які впливають і є в основі міжлюдських відносин,

відповідальності за дії і вчинки.

Як зазначає В. Ядов, ще донедавна в нашому суспільстві в умовах диктатури соціалізація мала функціональний характер, здійснювалася не за принципом постановки мети, а за принципом відбору засобів для її досягнення, оскільки сама мета задавалася зверху, нав'язувалася правлячою верхівкою [7, с. 89–105]. Тобто, за принципом доцільності відбиралися цінності інструментальні, і в такому разі вхід індивіда в культуру носив пристосовницький, адаптуючий характер у рамках дозволеного, де особистісні позиції мали прикладне значення. У людини пригнічувалося індивідуальне і, натомість, насаджувалося несвідоме, некритичне відношення до соціального буття, догм марксизму-ленізму. Така соціалізація була виразником не загальнолюдських, а великодержавницьких позицій і негативно впливала на розвиток науки, культури, мистецтва, гуманності, людяності тощо.

У соціалізації особистості маємо двосторонній характер взаємодії суспільства й індивіда, тому тут важливе значення відіграє активність індивіда, його особистісна позиція, мотиви, цілі тощо. В. Бочарова, відмічаючи двосторонній процес соціалізації засвоєння соціального досвіду, цінностей, норм суспільства, соціальних груп та активне відтворення цього досвіду і системи соціальних взаємозв'язків, систематизує фактори соціалізації в три групи: макрофактори (суспільство, держава, світ, космос), мезофактори (етнокультурні умови, населення), мікрофактори (сім'я, навчально-виховні заклади, засоби масової інформації) [1, с. 20–27].

І. Кон, розглядаючи ефективність інститутів соціалізації, різних навчально-виховних методів, вбачає їх призначення не тільки як забезпечення засвоєння і відтворення спадкоємних цінностей і навичок, а і вплив на підготовку до самостійної діяльності, постановки і вирішення нових завдань, яких не було в досвіді минулих поколінь [4, с. 164]. Вимогою сьогодення є виховання соціальної активності особистості, відповідальної за особистісні й загальнолюдські суспільні цілі, інтереси, завдання тощо. Усе це вимагає розробки педагогічних умов, які б сприяли підвищенню виховного впливу культури і мистецтва на соціалізацію індивіда, формування його активної, творчої, життєвої та суспільної позиції.

В. Лутай розкриває складність і суперечливість філософії ціннісних орієнтацій сучасної особистості. Так, у попередніх умовах панування певних духовних цінностей людина підкоряла майже всі свої індивідуальні інтереси тим суспільним, які входили як обов'язкові, в цей тип світогляду; з якими індивідуальні інтереси вступали в суперечність, не порушуючи її рефлексу свободи, оскільки її виховання було на основі саме такого розуміння співвідношення загальних та індивідуальних інтересів. Зараз, у новому світоглядному підході, надається пріоритетна роль інтересам окремої людини, а підкорення їх загальним інтересам частіше входить у суперечність з рефлексом свободи та викликає суттєвий опір.

Модерністичні концепції виховання намагаються враховувати специфіку свободи сучасної людини для зменшення кількості загальних закономірностей, які не можна порушувати в процесі вільного вибору варіативних видів діяльності. Однак це велика помилка – ставити принцип

вибору своєї кожною особистістю над усіма іншими цінностями, адже це веде до поділу людей на "своїх" і "не своїх". Крім того, пріоритетне значення свободи діяльності індивіда веде до вибору людиною тих форм своєї діяльності, завдяки яким здійснюється онтогенетичний розвиток її культури, свідомості, що відповідали б задоволенню її життєвих потреб, досить близьких до інстинктивно-емоційних потреб тварин чи первісних людей. Тому у вихованні сучасної людини розуміння свободи особистості слід розглядати з точки зору загальнолюдських моральних і етичних принципів високої духовності й культури. За цих умов виникають великі можливості у формуванні нової системи духовно-етичних цінностей, ролі національної культури, духовності нашого народу [5, с. 183–202].

Зі здобуттям Україною самостійності й вибору демократичного шляху розвитку природно виникла потреба перебудови світогляду, навчання і виховання, на нових засадах гуманізму, плюралізму, високої духовності й загальнолюдських цінностей, культури й мистецтва, взаєморозуміння, самоповаги, добра, любові. Виховання набуває нового, порівняно з імперським минулим, змісту в нових політичних, соціальних, культурних умовах людського життя в незалежній національній державі. Ставляться принципово якісно нові цілі завдання національного виховання, здійснюються пошуки шляхів, форм і методів їх реалізації.

Духовне відродження і розвиток нашого суспільства, його культури – головне завдання педагогіки, адже духовна культура об'єднує всі сфери життя людини. Її компонентами, як відзначають Л. Коваль, І. Зверєва, С. Хлебнік [3, с. 273–279], є розумова, художня, естетична, екологічна, правова й політична культура формування людських відносин. Як показник рівня розвитку досконалості людських стосунків, вона виявляється в потребі жити, творити відповідно до ідеалів істини, добра й краси, відображати почуття, рівень морально-естетичної й громадської позиції, здатність до співчуття, співпереживання й милосердя. У сучасних умовах переорієнтації народу України на ідеали духовності, усвідомлення гуманістичного ставлення до світу пов'язане з соціально-педагогічним значенням культури та мистецтва як засобу збереження і трансформації досвіду людського суспільства. У мистецтві реальний світ відбивається крізь призму естетичного ставлення до нього, а художня культура, у якій знаходить своє відбиття система суспільного виробництва, збереження, розповсюдження та засвоєння особливого роду естетичних цінностей – творів мистецтва, надає цим естетичним цінностям соціального звучання.

Висновки. Мистецтво займає одне з провідних місць у системі соціального формування особистості. Як практично-духовна діяльність людей, що поєднує в собі працю, творчість, художньо-образне пізнання та самопізнання, мистецтво з розвитком суспільства, розподілом праці відокремилася як самостійна сфера діяльності. Набувши значення однієї з форм суспільної свідомості, воно виконує свою основну функцію доповнення життєвого досвіду особистості досвідом уявного життя з метою цілеспрямованого формування людської свідомості. Як засіб пізнання і відображення життя мистецтво створює незмінні загальнолюдські цінності – мистецькі твори, у яких відбиваються морально-психологічний ідеал, духовне обличчя та досвід суспільства, уявлення

людей про зміст та етику буття тощо. Освітньо-розвивальна функція мистецтва полягає у визначенні естетичного ставлення до фактів та подій життя через формування індивідом досвіду переживань та ціннісних орієнтацій. Мистецтво розвиває пізнавальні здібності особистості, збагачує її світогляд, створює умови більш повного й активного пізнання світу, формує елементи культури, необхідні для ефективної культурної соціалізації й адаптації в суспільстві та художньо-естетичні знання, досвід емоційно-інтелектуальної діяльності й уявлення. Збагачення особистості соціально-культурними знаннями та емоційним досвідом розвиває її здатність краще пізнати й оцінити себе, а самопізнання, самооцінка, самовияв – якісні характеристики творчої особистості, формування якої є найголовнішою метою соціально-виховного впливу мистецтва. Соціалізація особистості засобами мистецтва відбувається в співтворчості та співпереживання через активізацію емоційної та інтелектуальної сфер свідомості людини, коли в процесі сприйняття актуалізується весь її емоційний та культурний, інтелектуальний досвід, уява, здатність до співпереживання в осягненні та осмисленні діалектики взаємодії форми і змісту художнього твору, пізнавальних і творчих елементів мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бочарова В. Г. Социальная служба: состояние и тенденции развития / В. Г. Бочарова // Советская педагогика. – 1992. – № 3–4. – С. 20–27.
2. Державна національна програма “Освіта: Україна ХХІ століття”. – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
3. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка / Л. Г. Коваль, І. Д. Зверєва, С. Р. Хлебик // Соціальна робота : навч. посіб. – К. : ІЗМН, 1997. – 392 с.
4. Кон И. С. Ребенок и общество / И. С. Кон. – М. : Наука, 1988. – 270 с.
5. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти: навчальний посібник / В. С. Лутай. – К. : Центр “Магістр – S” Творчої спілки вчителів України, 1996. – 256 с.
6. Осипов Г. В. Социология / Г. В. Осипов, Ю. П. Коваленко, Н. И. Щипанов, Р. Г. Яновский. – М. : Мысль 1990. – 446 с.
7. Ядов В. А. О диспозиционной регуляции социального поведения личности / В. А. Ядов // Методологические проблемы социальной психологии : сб. статей [отв.ред. Е. В. Шорохова]. – М. : Наука, 1975. – С. 89–105.

УДК: 371.134:801:17.022.1

М. М. Богданова,

кандидат філологічних наук, доцент
(Бердянський державний
педагогічний університет)

ГЕНЕЗА ФЕНОМЕНУ ЦІННОСТЕЙ І СПЕЦИФІКА ОСНОВНИХ АКСІОЛОГІЧНИХ ІДЕЙ

У перехідні періоди країни проблема цінностей набуває актуального значення, адже суспільство стикається з оцінювальним ставленням до того, що відбувається, і разом з тим з переоцінкою цінностей.

Проблема формування ціннісної орієнтації студентів-філологів під час